H A A S W I J K

De geschiedenis van een oude boerderij en een 17e-eeuwse Hofstede.

Aan het eind van de Dorpsstraat, direct over de brug rechts, ligt aan de noordzijde van het Oegstgeester Kanaal de voormalige boerderij Haaswijk, die met ongeveer negenentwintig hektaren land in het begin van 1963 door de gemeente werd aangekocht, met de bedoeling de gronden, die gelegen zijn in het gemeentelijk uitbreidingsplan te bestemmen voor woonwijk. Bepaald geen goed nieuws was dit voor degenen die nog prijs stellen op het behoud van het weinige dat uit Oegstgeest's landelijk verleden is overgebleven. Als deze boerenwoning - voor velen een vertrouwd en onmisbaar element in de onmiddellijke omgeving van de oude dorpskerk - zou moeten verdwijnen, zou een uniek stukje oud-Oegstgeest voor goed worden geschonden. Gelukkig heeft men dit bijtijds ingezien. Onder de pleiters voor het behoud van de woning, zowel op grond van haar historische - als landschappelijke waarde, bevond zich ook de Bond Heemschut, die het college van B. en W. adviseerde dit complex op te nemen in een groenstrook, om zodoende een duidelijke afscheiding te krijgen met de nieuwe wijk, die eerlang in de Morsebelpolder zal verrijzen. Dat was in juni 1965.

Twee jaar later maakten B. en W. bekend, dat de boerderij met opstallen en erf was verkocht aan prof. mr. J.F. Glastra van Loon te Oegstgeest. Nadrukkelijk was daarbij bepaald, dat de gebouwen, die geleden hadden bij het opblazen van de Kanaalbrug door de duitsers in de bezettingstijd, naar genoegen van B. en W. moesten worden gerestaureerd.
Architectonisch gezien behoort Haaswijk tot het type van de 19e-eeuwse Zuid-Hollandse weideboerderij, in de sobere stijl uit de tijd van moeizaam herstel na vreemde overheersing. Bij de restauratie, die met zorg werd uitgevoerd, heeft het woonhuis uiterlijk zijn eigentijdse karakter ongeschonden behouden. De aangebouwde stal werd van grotere lichtopeningen voorzien om als woonruimte te worden ingericht.
Hoewel noodzakelijkerwijze aangepast aan moderne wooneisen, is er naar gestreefd ook inwendig zoveel mogelijk de oude indeling en de aard van het boerenhuis te handhaven. De opzichzelf staande stal aan de noordzijde van de woning en een der hooibergen konden behouden blijven; jammer, dat het oude zomerhuis met boenhok aan het kanaal, niet kon worden herbouwd.
De tegenwoordige woning moet omstreeks 1840 zijn gebouwd, ter vervanging van een aan de voormalige Vliet gelegen veel oudere boerderij, die bij de aanleg van het Oegstgeester Kanaal moest worden afgebroken. 1).
Op deze "oude boerderij" zullen we in de loop van ons verhaal meermalen

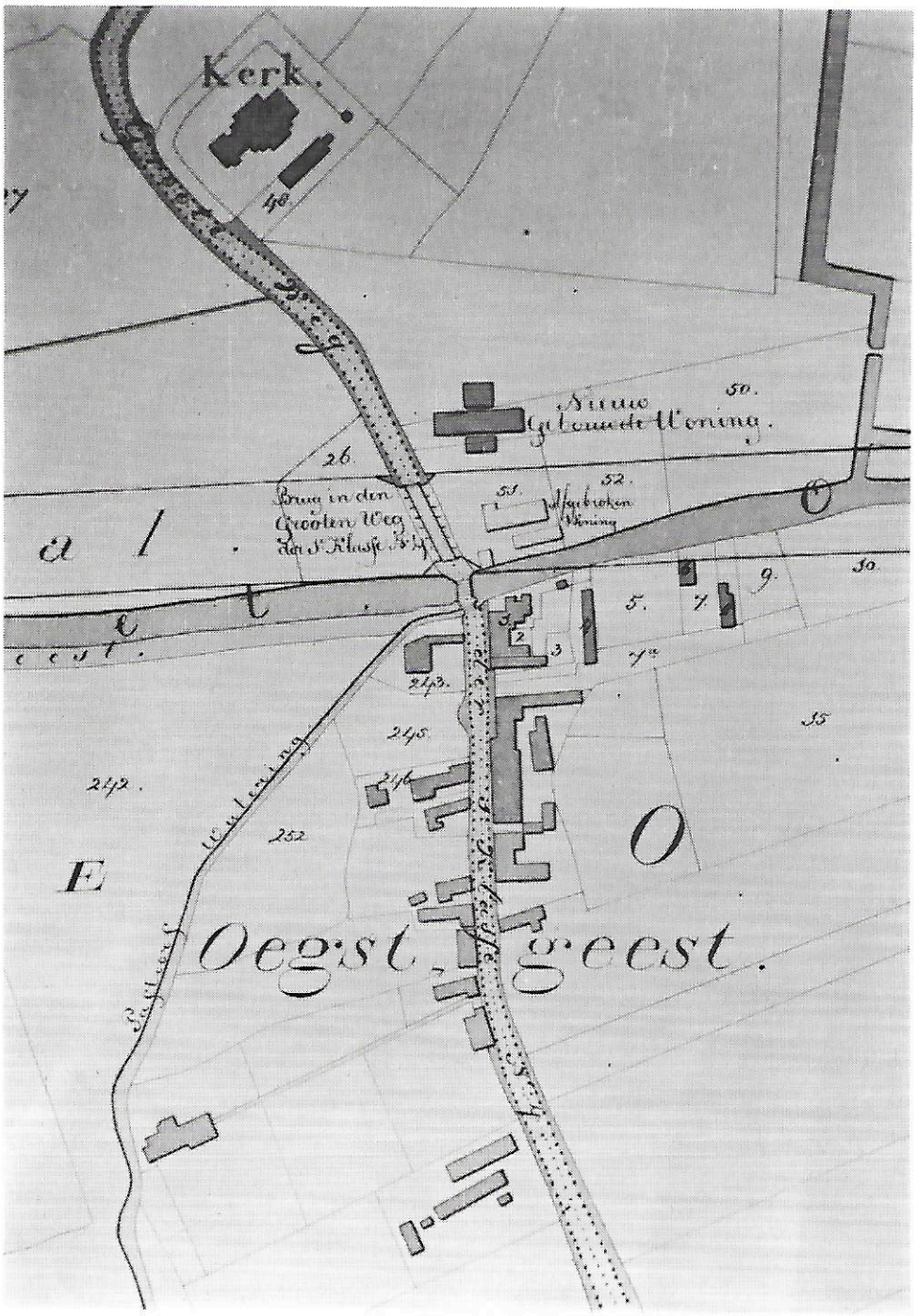

Gedeelte van de kaart uit 1842, met het ontworpen kanaal, de oude en de nieuwe boerderij.

terugkomen.

Op de hierbijgevoegde detail-foto van een kaart uit 1842, is de situatie van de "Nieuw Gebouwde Woning" en de "Afgebroken Woning" duidelijk aangegeven, evenals het tracé van het kanaal met de nieuwe brug daarover. 2). We zien er ook de oude brug en vlak daaronder, waar de Pastoorswatering uitloopt in de Vliet, de zg. "Sluisbrug". Thans is deze uitloop geheel overkluisd, maar vroeger waren er onder de brug sluisdeuren aangebracht, die bij hoge stand van het buitenwater gesloten werden, om onderlopen van de Voorofse- later Kamphuizerpolder genaamd, te voorkomen. De bediening van deze sluis heeft lange tijd tot de taak van de koster behoord. 3).

De Vliet was een wetering, die van de Rijn bij Katwijk-binnen, ten noorden van het voormalige "Huys 't Sant", in oostelijke richting door Rijnsburg en Oegstgeest liep en daar met een bocht noordwaarts uitmondde in de Achterpoel bij Warmond. Even voorbij de watermolen aan de Almondeweg is het verdere beloop van de Vliet door Rijnsburg nog grotendeels te vinden, evenals de noordelijke afbuiging te Oegstgeest, die ter hoogte van het Leidse Tolhek uitkomt in de Haarlemmertrekvaart. Het tussenliggend gedeelte werd in het project voor het kanaal opgenomen en vergraven.

De naam "HAAS - WIJK", voorkomend op twee stenen in de gevel van de boerderij, houdt de herinnering levend aan een van de voornaamste buitenplaatsen of "Hofsteden", zoals men ze destijds noemde, die Oegstgeest ooit heeft gekend. Het architectonisch indrukwekkend buitenhuis heeft gelegen achter de tegenwoordige boerderij, in de zuid-west hoek van het terrein dat nog heden begrensd wordt door de zg. "Singel Haaswijk". Het zuidelijk gedeelte van de singel is bij het graven van het kanaal verdwenen. De hierbij gereproduceerde foto van een gedeelte van een landmeterskaart uit 1728, waarop alle gebouwen in opstand zijn geschetst, toont de ligging van het buitenverblijf in zijn onmiddellijke omgeving. 4). Rechts zien we de Hofstede Haaswijk, een langgerekt symmetrisch gebouw, bestaande uit een middenpartij tussen twee vleugels met uitspringende hoekpaviljoens. Het lag met het front naar het zuiden gekeerd, op de plaats waar de singel rakelings langs de Vliet liep. Links, op het met bomen beplante voorplein, lagen de dienstwoningen, met koetshuis en paardestal. Het voorplein was afgesloten met een smal poortgebouwtje, dat op de foto nauwelijks is te zien, maar op de kaart duidelijk als zodanig is te herkennen. Een brug over de singel voerde naar een brede, aan weerszijden met een

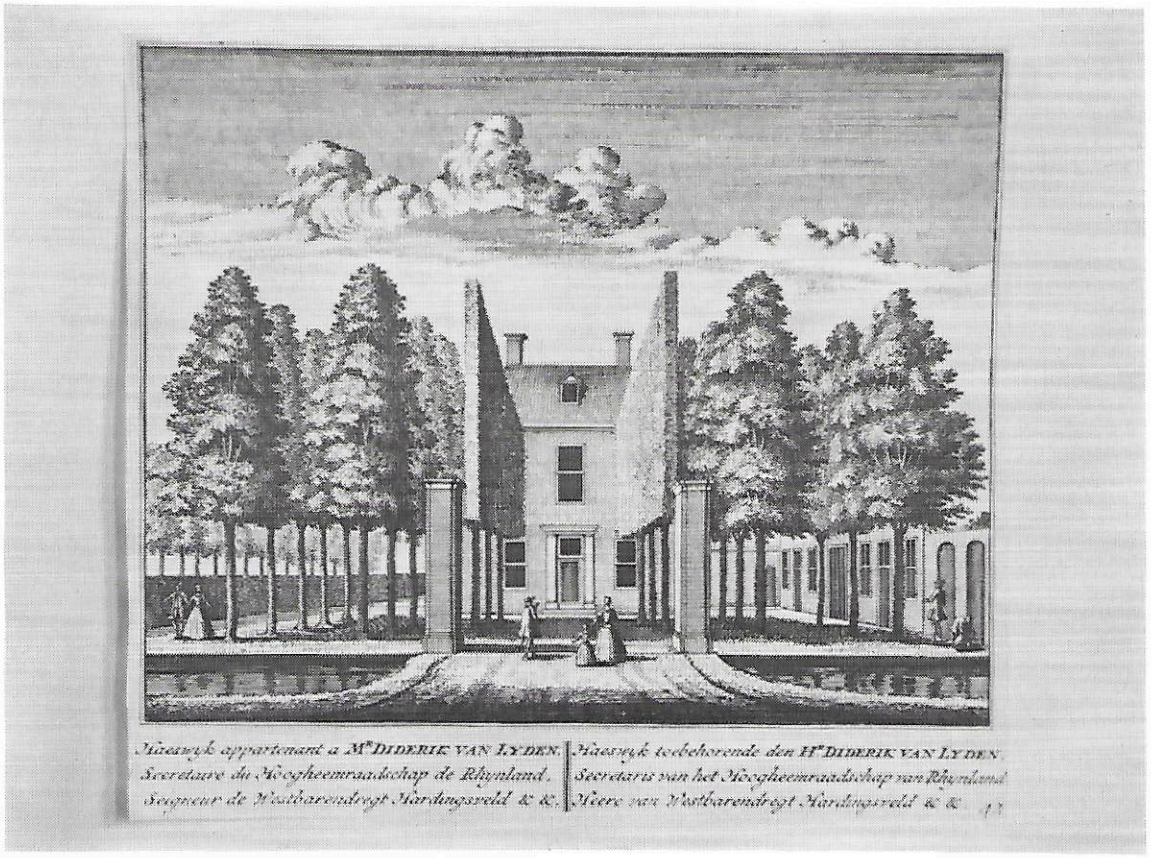

Haaswijk met voorplein, westelijk paviljoen en dienstwoningen. Ets van Rademaker.

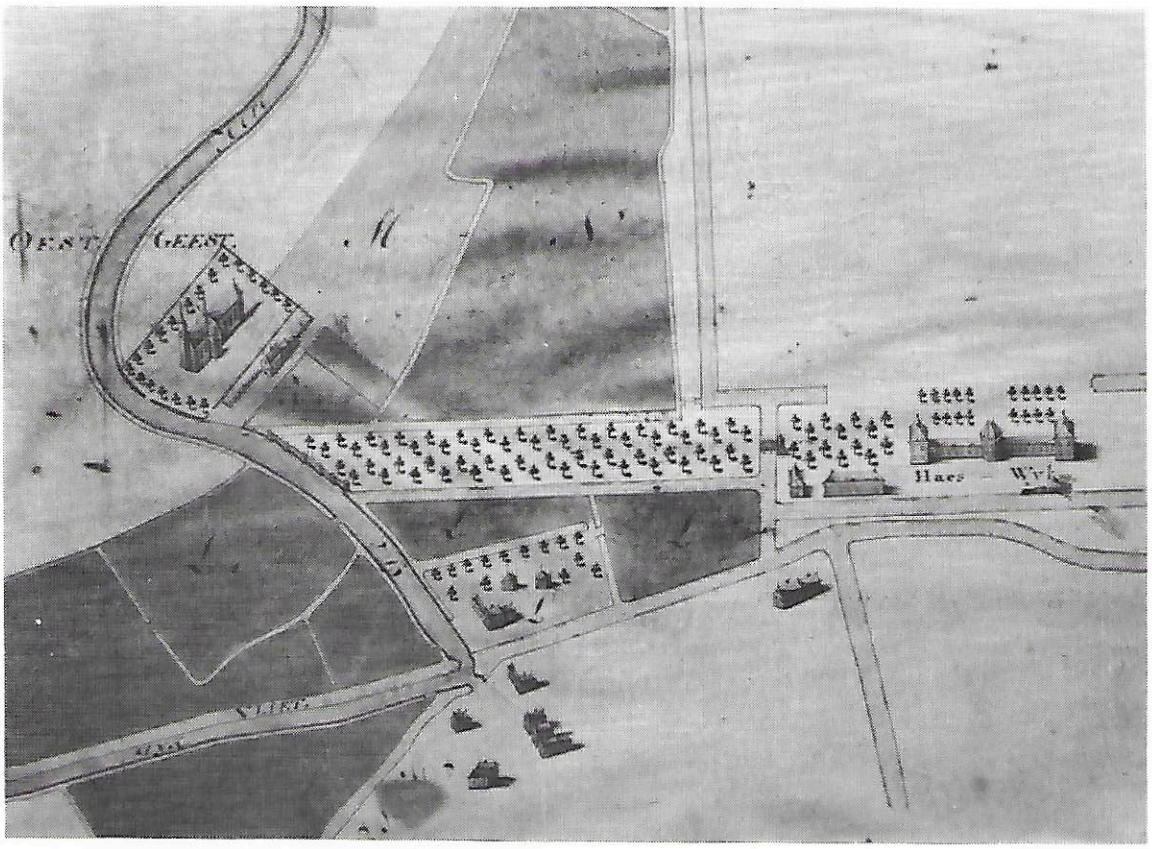

De Hofstede Haaswijk. Detailfoto van de kaart van Cornelis Velsen uit 1728.

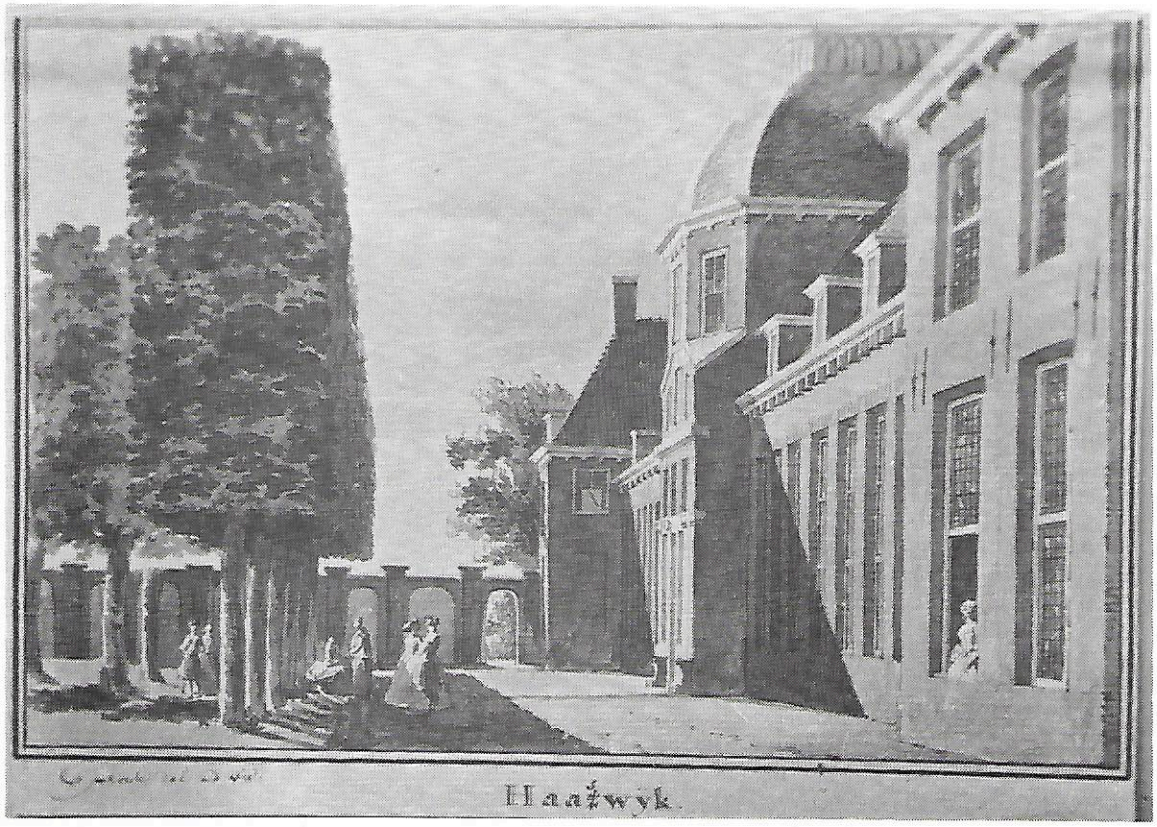

Haaswijk gezien vanuit het zuid-oosten. Tekening van Cornelis Pronk.

Boerderij Haaswijk na de restauratie.

gels gaat de rechthoekig uitspringende middenpartij over in een halve zeshoek, voorzien van een afgeplat koepelvormig dak met balustrade. Vanaf dit platform moet men een prachtig uitzicht hebben gehad op het wijde landschap, met de dorpen in de omgeving en de duinenrij in het verschiet. Wie de ongetwijfeld zeer bekwame bouwmeester is geweest weten we niet.

De Hofstede Haaswijk werd gesticht door Johan van Matenesse, heer van Matenesse, Riviere, Opmeer en Zouteveen, een aanzienlijk en zeer vermogend edelman uit een der oudste hollandse geslachten. 6). Hij was de enige zoon van Adriaan van Matenesse, uit diens eerste huwelijk met Odilia van Aeswijn; diens tweede huwelijk met Hendrika van der Does bleef kinderloos. Hij behoorde tot de hoofdtak van zijn geslacht, dat afstamde van Wouter van den Berghe (Hillegersberg), die als leenvolger van zijn vrouw in 1383 de heerlijkheid Matenesse en in 1384 het huis te Riviere verkreeg. 7).

Sedertdien komt hij voor onder de naam Wouter van Matenesse.
De oudere heren van Matenesse behoorden tot het geslacht Bokel of Boekel. Behalve door zijn afkomst, was Johan van Matenesse ook in het maatschappelijk leven van zijn tijd een vooraanstaande figuur. Hij was hoogheemraad van Schieland, lid van de Hollandse Ridderschap en van de Staten-Generaal, Raad in den Hove van Holland, curator van de Leidse Universiteit en afgezant naar de vredesonderhandelingen te Munster. De Matenesse's woonden al in de 16e eeuw te Leiden.

Reeds in 1631 begon Johan van Matenesse met de aankoop van percelen land, die - ten noorden van de Vliet - besloten lagen tussen de Heereweg (nu Haarlemmerstraatweg), de "Nieuwe Weg" en de "Poelsteeg". De beide laatste namen zijn in het vergeetboek geraakt, maar de wegen bestaan nog. Het pad, dat tussen de kerk en de Marine-gebouwen in oostelijke richting landinwaarts loopt, heette van ouds de Nieuwe Weg; de zijweg daarvan, die naar rechts afbuigt en doodloopt tegen het kanaal, is de Poelsteeg. Op de Plattegrond van Oegstgeest, een uitgave van Advertentie-bureau Rijnland (J.C. Donk), zijn deze wegen en wat nog over is van de Singel Haaswijk duidelijk aangegeven.
De Nieuwe Weg wordt al genoemd in een oorkonde uit het begin van de 14e eeuw. 8). Dit zou er op kunnen wijzen, dat de huidige Morsebelpolder toen reeds door kaden was omgeven en bemalen werd.

De door Johan van Matenesse aangekochte landerijen bestonden hoofdzakelijk uit percelen teelland op de hogere geestgronden en wei - of

hooilanden op lager niveau. Het zou weinig zin hebben al deze percelen op te sommen. We zullen dus volstaan met de vermelding van die, waarvan iets meer te vertellen is. 9).

Zo kocht hij - blijkens transport van 23 februari 1635 - van Clemens van Baersdorp, rentmeester van de Leidse Universiteit, 750 roeden weiland, gelegen buiten de hierboven genoemde begrenzingen. Na overleg met de kerkmeesters en met toestemming van de burgemeesters van Leiden, als heren van Oegstgeest, ruilde hij dit land tegen 4 hond (400 roeden) hooiland bij de Poelsteeg en 2 hond "Costerijlant". Geen onvoordelige ruil, want behalve 150 roeden land, leverde dit de kerk nog een "vereering" op van vijftig gulden. Dit vanouds aan de kerk toebehorende kosterijland, waarvan de opbrengst door verpachting oorspronkelijk wel zal hebben gediend tot onderhoud van het kostershuis, was een smalle strook teelland, tussen de kerk en de oude boerderij aan de Vliet. Hier werd de oprijlaan aangelegd, die te zien is op de kaart van 1728.

Uit een post, voorkomend in de rekeningen van de kerkmeesters over 1648, blijkt dat zij "met voorgaende consent ende Authorisatie" verkocht hadden aan Johan van Matenesse een stuk land, genaamd "de Grote Godtshuyscamp", groot 3 morgen 463 roeden. 10). Een aantekening betreffende de machtiging tot verkoop is te vinden in het Heerlijkheids-archief van Oegstgeest. 11).

De Grote Godshuiskamp heeft gelegen in de binnenhoek, waar de Poelsteeg uitkomt op de Nieuwe Weg. De betrekkelijketransportakte werd niet gevonden, evenmin die van enige percelen land van de Abdij van Rijnsburg, die wat meer naar het zuid-westen bij de Vliet lagen. Misschien heeft de overdracht plaats gevonden voor het Hof van Holland, of zijn de akten verloren geraakt.

Veel belangrijker, niet alleen voor de geschiedenis van Haaswijk, maar ook voor die van middeleeuws Oegstgeest, was de aankoop in 1649 van "de Coorenthiende van Kerckwerve". Dit tiendblok omvatte de landerijen die gelegen waren "rontsomme 't Kerckhoff", tussen de brug over de Vliet en de Oude Dam naar Warmond. Ongetwijfeld hebben deze tienden deel uitgemaakt van die, welke genoemd worden in een oorkonde van 24 februari 1258. In deze oorkonde gaf gravin Aleid van Holland, als voogdes over Floris V, toestemming tot een ruiling van landerijen en tienden, tussen de abdis van Rijnsburg en heer Dirk van Teylingen. Laatstgenoemde kreeg van de abdij verschillende percelen land, in ruil voor tienden te Rijnsburg, alsmede tienden en het patronaatsrecht van de kerk

van Kerkwerve. 12).

De korentienden van Kerkwerve werden op 30 november 1583 door Dirck van Kessel, rentmeester van de goederen van de Abdij van Rijnsburg, in het openbaar verkocht aan Cornelis Willemsz van Limmen. Bij transport op 28 augustus 1649, door Sr. Michiel van Ringh, echtgenoot van Alida van der Hooch, een kleindochter van voornoemde van Limmen, kwamen ze in het bezit van Johan van Matenesse. 13).

In 1652 werd hem octrooi verleend om op zijn buitengoed een eendenkooi aan te leggen. Deze kooi heeft gelegen "over de Middellaan van de Hofstede".
De Hofstede Haaswijk zou omstreeks 1650 zijn gesticht. 14). Tot nogtoe zijn we er niet in geslaagd nadere gegevens omtrent de bouwgeschiedenis te ontdekken; in de transportregisters is hierover niets te vinden.

Johan van Matenesse heeft slechts enkele jaren van zijn landelijke lusthof kunnen genieten. Hij overleed reeds op 30 juni 1653, na daags te voren zijn uiterste wilsbeschikking te hebben gemaakt.
Uit zijn huwelijk met Judith Wilhelmina Pieck, uit een der oudste riddermatige Gelderse geslachten, waren bij zijn dood nog vier kinderen, twee zoons en twee dochters, in leven. Zijn oudste zoon Adriaan volgde hem op als heer van Matenesse, Riviere en Opmeer. Hij was evenals zijn vader hoogheemraad van Schieland en lid van de Hollandse Ridderschap. Hij overleed ongehuwd te 's-Gravenhage op 30 januari 1655. In hetzelfde jaar stierf ook zijn jongste zuster Walburg, en in februari 1656 zijn zuster Odilia.

De jongste zoon, Gijsbert van Matenesse, heer van Zouteveen, Sleeuwijk en het huis Ter Does (bij Leiderdorp; als leenvolger van zijn grootmoeder Henrika van der Does), verkreeg als erfgenaam van zijn broer Adriaan, de heerlijkheden Matenesse, Riviere en Opmeer. Hij was hoogheemraad van Schieland en lid der Hollandse Ridderschap, en bovendien baljuw en dijkgraaf van Rijnland. Ook hem zou geen lang leven beschoren zijn. Om gezondheidsredenen had hij reeds enige tijd in Frankrijk doorgebracht. Na zijn terugkeer trad hij in het huwelijk met Antonetta van Aeswijn, (huw.voorw. 12 december 1666), dochter van Anthonis, heer van Brakel, Sterkenburg, Kemmena en Wesenthorst, en van Margaretha Torck. Over zijn verblijf op Haaswijk is weinig bekend. Het enige dat we van hem vermeld vonden, was de schenking van een (gebrandschilderd) raam in het transept van de in 1663 herbouwde kerk van

zijnde" (de kaart van Dou). Voorts nog "de Coorn ende Vlasthiende, genaamt de Kerckwerve". 17).

De nieuwe eigenaar, Mr. Jeronimus de Haze, schepen, later burgemeester van Amsterdam, een nogal omstreden figuur, was een van de rijkste mannen van zijn tijd. 18).
Mogelijk heeft een zekere mate van ijdelheid - de naamstoevoeging "de Georgio" zou daarop kunnen duiden - hem bewogen tot de aankoop van Haaswijk, zo goed passend bij zijn familienaam. Hoe dit ook moge zijn, zeker is, dat we aan hem te danken hebben dat de oude boerderij aan de Vliet met Haaswijk werd verenigd, en wel door de aankoop daarvan op 15 januari 1688. De toenmalige eigenaar was Daniël Symonsz van Nes. In de transportakte van 10 april d.a.v. wordt de boerderij omschreven als "een woning", bestaande uit een huis, met bargen, schuur en boomgaard en twee percelen land, samen groot 562 roeden, gelegen aan de brug, tussen het dorp en de kerk. Bij de koop behoorde ook nog een perceel weiland, aan de Heereweg. Dit zijn de percelen, die aangegeven met de letter L, voorkomen op de kaart van 1728.

Op 29 maart 1696 kocht hij nog een stuk weiland aan de noordzijde van de Nieuwe Weg, genaamd "de Kleyne Godshuyskamp".
De eerste gegevens over de oude boerderij werden aangetroffen in een akte van 28 januari 1606, betreffende boedelscheiding tussen Maritgen Jacobsdr, weduwe van Dirck Cornelisz, en haar kinderen, een zoon en drie dochters. 19). De boedel, met inbegrip van de woning, omvatte een aanzienlijk landbezit, grotendeels bestaande uit verspreid liggende percelen, en een kapitaal van ruim 7.000,-- gulden.

De zoon, IJsbrant Dircxz, verkreeg de boerderij met de nieuw aangebouwde opkamer, schuren, bargen en boomgaard, en daarbij aansluitend "de Achterwey", en "de Croft" aan de Heereweg, met uitzondering van de twee hond kosterijland, die IJsbrant wel in huur zal hebben gehouden. Verder nog enige verspreid liggende percelen en 3 morgen 4 hond weiland, genaamd "de Bageynewey", waarschijnlijk deel uitmakend van het door Johan van Matenesse aangekochte Abdijland, waarvan het transport niet werd gevonden. De weduwe en de drie dochters kregen hun evenredig aandeel in land en kapitaal. Moeder Maritgen kwam bij haar zoon inwonen, waar zij zolang zij leefde de vrije beschikking zou hebben over de nieuwe opkamer.

Waarschijnlijk hebben we hier te doen met oud familiebezit, dat door huwelijk en vererving werd vermeerderd met verspreid liggend land. De daartoe behorende percelen kleigrond onder Rijnsburg, zullen wel ver-

huurd zijn; de meer in de nabijheid gelegen polderlanden zullen als hooiland in eigen gebruik zijn gebleven.
Tussen 1606 en 1688 werden geen transporten gevonden, zodat mag worden aangenomen, dat de verkoper, Daniël Symonsz van Nes, verwant is geweest aan IJsbrant Dircxz. Hij zou de boerderij dan bij vererving hebben verkregen. De familie van Nes, (of van Es) behoorde tot de gegoede ingezetenen van Oegstgeest. De voormalige boerderij aan de Terweeweg, later "Ora et Labora" genaamd, was in 1670 eigendom van Daniël Hendricxz van Nes. Ook van deze boerderij werden geen transporten aangetroffen; we menen ook hier te mogen aannemen, dat ze door vererving in de familie is gebleven.
Op 5 april 1698 heeft Jeronymus de Haze zijn bezittingen overgedaan aan Philips van Almonde, de bekende luitenant-admiraal van Holland en West-Friesland. 20).
Deze, op 30 december 1644 geboren Brielse burgemeesterszoon, reeds op 16 jarige leeftijd als adelborst bij de admiraliteit van de Maze in dienst getreden, heeft in de rangen van luitenant, kapitein, schout bij nacht en - sinds 1691 - luitenant-admiraal van de admiraliteit te Amsterdam, deelgenomen aan vrijwel alle krijgsverrichtingen ter zee, die de Republiek tussen 1666 en 1706 heeft ondernomen. In 1708 volgde zijn benoeming tot luitenant-admiraal van Holland en West-Friesland. Doof geworden door het gebulder van het geschut, heeft hij zijn laatste levensjaren op Haaswijk doorgebracht.

Tussen 1698 en 1708 heeft hij het grondgebied van zijn hofstede aanzienlijk uitgebreid. We zullen volstaan met slechts enkele vermeldenswaardige aankopen.
In 1699 kocht hij uit de boedel van Mr. Jacob Hanneman, in leven advocaat voor het Hof van Holland, de "vogelkooi" (eendenkooi), gelegen in de polder "Kleyn Proffijt", thans Morsebelpolder en van ouds Kerkwerverbroek genaamd. Deze vogelkooi, destijds eigendom van Jacob van Wassenaer, heer van Warmond, Esselijkerwoude, etc., werd in 1652 in het openbaar verkocht aan de voogden over het nagelaten weeskind van Zacharias Jansz Entepoel, en tezelfder tijd doorverkocht aan Cornelis Dircxz Schipper te Warmond. Na nog enige malen van eigenaar te zijn verwisseld was"de welgelegen Vogel- ofte Endekooy" met het huisje daarop staande, in 1678 in het bezit gekomen van Mr. Hanneman.

Van deze eendenkooi was vóór de bouw van de Marine-bedrijven nog een door sloten omgeven terrein, beplant met hakhout over. Oudere Oegstgees-

ters zullen zich dit midden in de polder gelegen bosje nog wel herinneren.
Onder de aankopen behoorde ook een stukje "buurland", waar "de Vlasoven" op gestaan had. Als belendingen worden opgegeven: ten zuiden de admiraal van Almonde, ten westen de Heereweg, ten noorden de kerk, ten oosten de heer van Marken. Dit moet het driehoekig perceeltje zijn geweest, dat op de kaart van 1728 voorkomt aan de noordzijde van de oprijlaan. Het op de kaart met de letter M aangegeven perceel was dat van de heer van Marken, dat eveneens met Haaswijk werd verenigd. In 1706 volgen nog de aankoop van enige percelen land ten noorden van de Vliet, alsmede "de Sluyswey", tussen de Pastoorswatering en de weg naar Rijnsburg.

In 1702, en andermaal in 1708, heeft Almonde zijn bezittingen laten opmeten. De door hem aangekochte percelen werden door de betrokken landmeters ingetekend op de kaart van Dou van 1674.

Philips van Almonde was niet gehuwd. In het begin van 1711 is hij op 66 jarige leeftijd op Haaswijk overleden. Zijn fraaie marmeren graftombe bevindt zich in de Grote- of St. Cathrynekerk te Brielle.

Zijn bezittingen te Oegstgeest had hij bij testamentaire beschikking nagelaten aan zijn neef Mr. Willem van Almonde, raad en lid van de vroedschap, later baljuw en opperdijkgraaf van de stad Brielle en van den Lande van Voorne. Of deze ooit op Haaswijk heeft gewoond, betwijfel ik.

Op 22 juli 1723 deed hij de Hofstede over aan Diderik van Leyden, heer van Westbarendrecht en Hardinxvelt; lid van een oud Leids regentengeslacht.
De koop omvatte het herenhuis met de oprijlaan en de dienstwoningen; de boomgaarden, binnenvisserijen, wei- en teellanden en de door Johan van Matenesse aangelegde eendenkooi (niet te verwarren met die in de Morsebelpolder), voorzover die gelegen waren binnen de singel. Voorts nog de koren-en vlastienden van Kerkwerve.

De buiten de singel gelegen landerijen en de oude boerderij aan de Vliet bleven in het bezit van Willem van Almonde. Ze besloegen gezamenlijk een oppervlakte van 31 morgen 558 roeden en werden in 1728 opnieuw in kaart gebracht door Cornelis Velsen, naar de tot 1708 - door de landmeters de Roos en van der Aa - bijgewerkte kaart van Dou.

Zeventien jaar hebben de van Leyden's Haaswijk als zomerverblijf in bezit gehad; na deze laatste eigenaars zal het buitengoed zijn ondergang tegemoet gaan.
Op 1 december 1740 verkocht Diderik van Leyden, heer van Vlaardingen, etc.,

(niet dezelfde als die van 1723), aan een combinatie van vijf gegadigden, nl. Adrianus Boers, baljuw en schout van Voorschoten en Veur, en Willem Suurmondt, secretaris, - voor de ene helft - en Willem van Gijzen, Rhijn Jochems Lelyvelt en Claas Jans Dobbe - voor de andere helft - de Hofstede Haaswijk, groot 22 morgen 565 roeden, met de koren- en vlastienden van Kerkwerve. Niet bij de koop inbegrepen waren: het ijzeren inrijhek, hangende aan stenen pijlers voor de oprijlaan aan de Heereweg; twee banken in de kerk; alle beelden met hun voetstukken die zich op de buitenplaats bevonden; de nog aanwezige meubelen en twee "ijzeren platen", vermoedelijk gietijzeren haardplaten, en wel één in de slaapkamer en de ander in de kamer waar het biljart stond.

Haaswijk werd gesloopt, het geboomte gerooid en het terrein binnen de singel tot weiland teruggebracht. Deze singel, met zijn houtwallen als windscherm, is nog grotendeels behouden gebleven; de naam van de Hofstede bleef bewaard door de beide stenen in de gevel van de huidige boerderij. Het zou mij niet verwonderen, als deze stenen afkomstig zijn van de hekpijlers, die misschien nog jaren zijn blijven staan en eerst rond 1840 werden verwijderd. Misschien zal men bij graafwerk in de toekomst nog wel stuiten op funderingsresten en putten; bij vergelijking met de situatie op de kaart van 1728 en op die van 1842, wil het mij voorkomen, dat de huisplaats niet geheel in het kanaal is verdwenen.

In maart 1742 heeft Willem van Gijzen, wonende te Voorschoten, zijn mede-eigenaars uitgekocht, zodat het grondgebied van "de geweese hofstede Haaswijk", met de koren en vlastienden van Kerkwerve weer in één hand kwamen.

Mr. Willem van Almonde verkocht in 1743 zijn nog overgebleven bezittingen. De oude boerderij aan de Vliet, bestaande uit een huismanswoning met stalling voor 30 koeien, paardestal, twee hooibergen, twee schuren, boomgaard en twee stukje teelland daarbij gelegen, alsmede nog 2 morgen 83 roeden weiland aan de Nieuwe Weg, werden gekocht door Willem van Gijzen en zodoende weer met het oude grondgebied van Haaswijk herenigd. De naam van de Hofstede ging over op de boerderij.

De resterende 13 percelen, bestaande uit wei-, hooi-, en teellanden kwamen in het bezit van verschillende gegadigden, voor het merendeel ingezetenen van Oegstgeest.

In september 1761 verkocht Willem van Gijzen de oude boerderij, nu Haaswijk genaamd, met de bijbehorende landerijen aan Cornelis van der Voort te Wateringen, die de bezittingen, bij veiling in de herberg "de Roode

Leeuw" in maart 1773 overdroeg aan Hermanus Philippus Wilmer te Leiden. 21). Vijftien jaar later kwam de boerderij, c.a. in het bezit van Mr. Willem Jan van der Goes, secretaris van de Weeskamer te Leiden. In de betrekkelijke transportakte worden de binnenvisserijen en de eendenkooi van de voormalige hofstede nog genoemd, evenals de koren en vlastienden "genaamd de Kerkwerven of wel de Matenessertienden" (!).

Op 7 maart 1798 verkochten de executeurs-testamentair van wijlen Mr. Willem Jan van der Goes de boerderij Haaswijk met de landerijen aan Mr. Jacob Bijleveld te Leiden.

Rond 1840 werd de oude woning gesloopt en vervangen door de huidige boerderij Haaswijk, die tot 1963 in het bezit is gebleven van nakomelingen van Mr. Jacob Bijleveld.

De onbekende auteur van het in 1734 verschenen boekje "De Vermakelijke Leidsche Buite-Cingels" heeft de hofstede Haaswijk nog in welstand gezien. Na zijn wandelingen langs de singels heeft hij ook de dorpen in de omgeving bezocht. Voor deze tochten buiten de stad hadden hij en zijn Leidse vriend, diens vrouw en nog een echtpaar, "den Hoornschen Neef en Nicht", voor gezamenlijke rekening een "Faëton" (een licht, gedeeltelijk open rijtuigje) gehuurd, bespannen met drie paarden en "eenen goeden Voerman" op de bok, en daarmee een rondrit gemaakt. Het gezelschap, 's morgens om even zeven uur vertrokken, had te Noordwijk-binnen koffie gedronken, te Katwijk aan Zee gedineerd en was in de late namiddag via Rijnsburg te Oegstgeest aangekomen;

> "Te Oestgeest gekomen zynde, 't welk het laaste Dorp was, 't geen wy volgens ons bestek dien dag te bezichtigen hadden, lieten wy weder den Voerman een poosje wachten, terwyl wy van ons Rytuig afklommen, om dat Dorp eens op te nemen; 't welk zeer haast gedaan was, alzo het klein en niet veel byzonders is, schoon de stand zeer vermakelijk legt. Wy zouden aanstonds weder heen gereden zyn; doch alzo myn Vriend ons zei dat aldaar eene fraie Lustplaats was, die eertyds den Zee Admiraal Almonde had toebehoort, en dat wy die mogelyk wel eens zouden kennen bezichtigen, noopte ons zulx aan, die laaste wandeling voor dien dag te doen, als oordelende nog eventjes tyd daar toe te zullen hebben, alschoon de avond al sterk begon te vallen, wyl wy van daar in een half uur op ons gemak naar Leiden konden ryden, en het genoeg was als wy by donker in die Stad aanquamen. De Hofstede legt even bezyden de Kerk, welke ten einde van het Dorp op eene hoogte

staat. De schone en Rojale Allee naar de Lustplaats ingegaan zynde, schelden wy aan de poort of 't hek dat op de brug voor het plein van 't Huis is; waar op de Tuinman of Opzichter ons open deed, en op ons verzoek van de plaats eens te mogen bezien, ons met veel beleeftheit ingang gunde. Hy bracht ons overal, behalven in het woonhuis, waar in hy zeide niet te konnen komen, en noemde ons den tegenwoordigen Eigenaar van die Lustplaats, waar van de naam my nu vergeten is. Ik vond de plantagiën in allen delen zeer ruim en vermakelijk, daarby ook tamelyk wel onderhouden, en vele fraie brede wandelingen van geschoren geboomte waren 'er rondom den tuin; zo dat die Hofstede in der daad wel waardig te bezien was, en met veel vermaak in den zoeten avondstond door ons bewandelt wierd, hoe veel wy reets dien dag gekuyert hadden. De Juffers inzonderheit toonden groot genoegen daar in, en zeiden al haar leven lang op zo eene Buiteplaats wel te willen wonen, zonder ooit naar de Stad te talen; en indien de vallende avond ons niet gewaarschouwt had dat het tyd was naar huis te vertrekken, zouden wy mogelyk haar nog zo spoedig niet daar vandaan gekregen hebben.
De voornoemde Hofstede bezichtigt, en den Hovenier eene vereering voor zyne moeite gegeven hebbende, gingen wy weder op ons Rytuig zitten, om ons door den Voerman over de Vyf Huizen, zynde den gewonen, en ook den plyzierigsten weg, naar Leiden te laten brengen".

Met deze simpele beschrijving van Haaswijk moeten we genoegen nemen. Het fraaie landhuis, zoals we dat kennen van de tekening van Pronk, schijnt niet de minste indruk op onze verslaggever te hebben gemaakt. Geen wonder; hij zag liever "Moes-Tuinen met frissche Keuken vrugten en groente, dan de prachtigste Hofsteden daar alle Konst aan te koste is gelegt".

Voetnoten.

1. Ook de voormalige boerderij van de familie Hooymans aan de Abtspoelweg dateert uit die tijd. Ze werd gebouwd ter vervanging van de oude boerderij "Overveer", gelegen schuin tegenover het Warmonderhek, waar tot 1637 nog een veer lag.

2. Archief Hoogheemraadschap Rijnland, nr. A 483; Kaart van het Nieuwe Kanaal vanaf de Trekvaart tot in het Katwijksche Kanaal, aangelegd in verband met de droogmaking van de Haarlemmermeer. Opgemaakt 26 September 1842. De droogmaking van de Haarlemmermeer werd voltooid in 1852.

3. Gemeente-archief Leiden; Archief Heerlijkheid Oegstgeest, inv. nr. 846. In de rekeningen van de Ambachtsbewaarders komt o.a. de post voor: "Betaelt aan Maerten Cornelisz Buyck, van de sluys gelegen aen de Oestgeesterbrugge inde Pastoorswateringe voor desen Jaere waergenomen te hebben, die somme van XX sts" (stuivers). Maerten Cornelisz van Egmond, alias Buyck, was koster van 1595 - 1642.

4. Universiteitsbibliotheek Leiden; Collectie Bodel Nijenhuis, portef. 13/54. Kaart door Cornelis Velsen uit 1728, naar oudere kaarten van 1674, 1702 en 1708.

5. Gemeente-archief Leiden, Prentenverzameling LPV. nr. 81581.Of deze tekening ooit als illustratie voor een of andere geschiedkundige bijdrage heeft gediend, betwijfel ik. Toen in 1746 het deel Rijnland van de Tegenwoordige Staat der Verenigde Nederlanden verscheen, was de Hofstede Haaswijk reeds gesloopt. Het wordt daarin nog wel vermeld, maar in de verleden tijd.

6. Jhr. J.J. de Geer; Proeve eener geschiedenis van het geslacht en de goederen der heeren van Matenesse, aangevuld door Jhr. Mr. W.A. Beelaerts van Blokland en C. Hoek, respectievelijk in Nederl. Leeuw 1921 en 1965.

7. Het Huis te Riviere, waarvan slechts een vormeloze steenklomp is overgebleven, werd waarschijnlijk omstreeks 1260 gebouwd door gravin Aleid van Holland, gemalin van Jan I van Avennes. Het werd bij oorlogsbehandelingen in 1574 geplunderd en in brand gestoken. Bij dit huis is Schiedam ontstaan, dat in 1274 van gravin Aleid stadrechten verkreeg. Zie o.a.: Berichten R.O.B. 1955; J.G.N. Renaud, Het Huis te Riviere.

8. Jhr. Mr. W.A. Beelaerts van Blokland; De burggraven van Leiden vóór 1339, in Nederl. Leeuw 1921, kolom 367, bijlage IX.

9. De transportakten berusten in het Alg. Rijksarchief te 's-Gravenhage; Rechterlijk archief Oegstgeest, Registers van Transporten 1577 - 1811, Inv. B XIV.

10. Gem. archief Leiden; Archief Heerlijkheid Oegstgeest, Rekeningen van de Kerkmeesters, Inv. nr. 850.

11. Idem: Inv. nr. 773, reg. A. De Godshuiskamp diende in 1596 als onderpand voor geleende gelden ten behoeve van herstellingen zowel van de kerktoren als anderszins. (Rechterl. Archief Oegstgeest, B XIV, reg. 3, fol. 508).

12. Van Mieris, Charterboek I, blz. 328.

13. Rechterlijk archief Oegstgeest, B XIV, dl. 19, folio 61.

14. Zie: Kastelen, Ridderhofsteden en Buitenplaatsen in Rijnland, uitgave van de Vereniging Oud-Leiden, blz. 75. Aangezien Joh. van Matenesse voor de door hem gekochte landerijen aan de Vliet in 1635 uitpad naar de weg verkreeg, wil het mij voorkomen dat met de bouw van Haaswijk eerder werd begonnen.

15. Volgens Jhr. de Geer "aan een uitterende ziekte, welke reeds zooveel zijner naaste bloedverwanten had weggemaaid"; volgens Bijleveld: "aan de pest" (Nederl. Leeuw 1927, nr. 8). Inderdaad heerste in 1669/1670 te Leiden de pest; in de wintermaanden stierven gemiddeld 300 mensen per week. Merkwaardig is, dat men de oorzaak van deze sterfte te verweet aan de vermeende oranjegezindheid van de heer van Matenesse, dijkgraaf van Rijnland (i.c. Gijsbert v.M.). Zie: Overvoorde; Groote sterfte te Leiden in 1669, Leidsch Jaarboekje 1911, blz. 40.

16. De nalatenschap van Gijsbert van Matenesse werd geschat op twee millioen gulden. Naar de waarde van het geld in die tijd een buitengewoon groot vermogen.

17. Blijkbaar heeft men van het vlas dat er toen verbouwd werd ook tiendrecht geheven. Er waren destijds enige vlasovens te Oegstgeest.

18. Zie over hem: Elias, De Vroedschap van Amsterdam en Mr. P. van Eeghen, Eerherstel, in Jaarboek van het Centraal Bureau voor Genealogie, dl. XIX, blz. 68 - 101.

19. Rechterl. archief Oegstgeest, B XIV, dl. 4, fol. 195.

20. Nieuw Nederl. Biografisch Woordenboek, dl. V, kolom 7 e.v.

21. Niet de huidige Roode Leeuw, maar een oudere herberg van die naam, die gelegen heeft aan de oostzijde van de Dorpsstraat, nu. nr. 82. De daar nog aanwezige ogenschijnlijk zeer oude kelder, zou een overblijfsel kunnen zijn van de voormalige herberg.